

॥ ज्योतिर्मय ॥

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

□ पुणे □ वर्ष १ ले □ अंक २६ वा □ मंगळवार दि.२५ फेब्रुवारी २०२५ □ पाने ४ □ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

अमेरिकेचा भारताला मोठा धक्का

– प्रा डॉ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय ☞ साहित्य

पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांच्या अमेरिका भेटीच्या तीन दिवसांतच एक मोठा खेळ झाला आहे. ट्रम्प प्रशासनाने सरकारी दक्षता विभागाची पोलखोल केली आहे. अमेरिकेला आर्थिक मदतीद्वारे भारतात मतदान वाढवायचे होते. च्या माध्यमातून लाखो डॉलर्स खर्च करून भारताच्या निवडणुकांवर प्रभाव टाकण्याची योजना होती पण, एलन मस्क यांच्या नेतृत्वाखालील डिपार्टमेंट ऑफ गव्हर्नमेंट एफिशियन्सीने भारताच्या निवडणुकांशी संबंधित २२ दशलक्ष निधी रद्द केला आहे.

अमेरिकेने बाहेरील देशांवर होणाऱ्या खर्चात कपात करण्याचे धोरण स्वीकारले आहे. त्यासाठी एलन मस्क यांच्या नेतृत्वाखाली सरकारी दक्षता विभागाची स्थापना करण्यात आली आहे. भारतासोबत बांगलादेश, नेपाळ या देशांना देण्यात येणारी मदत देखील थांबण्यात आली आहे. अमेरिकेकडून भारताला १ अब्ज ८२ कोटी रुपये (२१ दशलक्ष डॉलर्स) एवढा प्रचंड निधी दिला जात होता.

निवडणुकीत परदेशी निधीवर हातोडा पडला असून अमेरिकी राष्ट्राध्यक्ष ट्रम्प यांनी गेल्या महिन्यात मस्क यांची या विभागाच्या प्रमुखपदी नियुक्ती केली होती. तर पंतप्रधान मोदींच्या अमेरिकेच्या दौऱ्यानंतर या विभागाने वर पोस्ट करून या कपातीची माहिती दिली. बायडन प्रशासनाने या निधीला मान्यता दिली होती, ज्याचा उद्देश भारतातील मतदान वाढवणे किंवा दुसऱ्या शब्दांत सांगाथचे तर त्यावर प्रभाव पडण्याचा होता. भारतीय जनता पक्षाने (भाजप) देखील या संपूर्ण घटनेवर प्रतिक्रिया दिली आणि पक्षाने जॉर्ज सोरोसचा उल्लेख करून काँग्रेसवर हल्ला चढवला.

अमेरिकन सरकारच्या कार्यक्षमता विभागाने सरकारी खर्च कमी करण्याचा निर्णय घेतला आहे आणि यामध्ये अनेक देशांसाठी वाटप केलेल्या रकमेचा समावेश असून यामध्ये सर्वात जास्त चर्चेचा विषय म्हणजे भारतातील निवडणुकांमध्ये मतदारांचा सहभाग वाढवण्यासाठी बाजूला ठेवण्यात आलेली २१ दशलक्ष कपात आहे. हे पैसे कोणाला द्यायचे होते याची माहिती अद्याप सार्वजनिक केलेली नाही.

भारतीय निवडणुकीसाठी अमेरिकन निधी

भारतात मतदारांची संख्या वाढवण्यासाठी अमेरिका २१ दशलक्ष डॉलर्सचा निधी देत आहे. भारतीय निवडणुकांमध्ये मतदान वाढवण्याच्या नावाखाली दिले जाणारे पैसे कुठे खर्च केले जातात... कोणाला दिले जातात? याबद्दल कोणतीही विशिष्ट माहिती देण्यात आलेली नाही पण, आता ट्रम्प प्रशासन या प्रकारच्या निधीला आळा घालत आहे. भारतातील निवडणुकांमध्ये मतदारांच्या सहभागाला प्रोत्साहन देण्यासाठी भारताला १ अब्ज ८२ कोटी रुपये (२१ दशलक्ष डॉलर्स) एवढा प्रचंड निधी दिला जात होता. तो आता बंद करण्यात आला आहे. आता भारताला हा निधी मिळणार नाही. अमेरिकेने बांगलादेश आणि नेपाळचाही काही दिवसांपूर्वी निधी रोखला आहे. याचा परिणाम भारतावर मोठ्या प्रमाणावर होणार आहे. ही मदत थांबली तर आरोग्य योजनांना धोका होणार आहे. मुलींच्या शिक्षणावर परिणाम होईल. लाखो मुलींचे शिक्षण विस्कळीत होईल. हवामान बदलाची लढाई कमकुवत होईल. अनेक स्वयंसेवी संस्थांना निधीच्या कमतरतेचा सामना करावा लागणार आहे.

लक्षवेधी छायाचित्र....

Blue cheeked Bee eater

हे पेंटिंग नाही, मी खरी खुरी ब्लू चिकड बी इटर आहे

(छाया : संजय दारमवार, मुंबई)

महाशिवरात्री निमित्त मुंबईत २६, २७ फेब्रुवारीला भव्य उत्सवाचे आयोजन

भारतभरातील अध्यात्मिक गुरु सहभागी होणार

तब्बल १ लाख भाविक सहभागी होणार

ज्योतिर्मय ☞ साहित्य

पितृ ऋण मुक्ती साधना या आगळ्या अशा साधनेतून कोटी कोटी पितरांच्या मुक्तीचा एक सोहळा यावेळी सादर होणार आहे. त्याचबरोबर या आयोजनाचे आणखी एक वैशिष्ट्य म्हणजे शिवमंत्र आणि स्तोत्र यांचे पठण केले जाणार असून त्यात २५,००० भाविक सहभागी होणार आहेत. यासोबत ५ कोटी लोक गणेशमंत्र एकत्रितपणे पठण करणार आहेत. या उपक्रमांमध्ये २४ तासांच्या यज्ञाचाही समावेश आहे.

मुंबई – आचार्य उपेंद्रजी यांच्या मार्गदर्शनाखाली अंतर योग फाऊंडेशनतर्फे २६ आणि २७ फेब्रुवारी २०२५ रोजी मुंबईत ऐतिहासिक अशा महाशिवरात्रीचे आयोजन करण्यात आले आहे. २४ तास चालणाऱ्या या अध्यात्मिक महोत्सवात तब्बल १ लाख भाविक सहभागी होणार आहेत. आरोग्य, प्रगती, भरभराट, ज्ञान, महिला सक्षमीकरण या विविध पैलूभोवती या अनोख्या अशा सोहळ्याची भिस्त असेल. त्या माध्यमातून अर्थ, क्रीडा आदी विविध क्षेत्रातील नेतृत्व उभे करण्यावर भर असेल आणि त्याचवेळी सक्षम नागरिक निर्माण व्हावेत, असेही या आयोजनाचे उद्दिष्ट असेल.

हे आयोजन मुंबईत गोरेगाव येथील

बॉम्बे एक्झिबिशन सेंटर येथे होत असून भारतभरातील अध्यात्मिक गुरु यात सहभागी होणार आहेत. त्याशिवाय आघाडीचे उद्योजक, विविध क्षेत्रातील महनीय व्यक्तिमत्त्वे यात सहभागी होणार आहेत. त्याचबरोबर तब्बल १ लाख भाविक या सोहळ्याला आपली उपस्थिती लावणार असा अंदाज आहे. या सोहळ्याचे प्रक्षेपण लाईव्ह स्ट्रीमिंगद्वारे होणार आहे तसेच या भव्यदिव्य महाशिवरात्री उत्सवासाठी प्रवेश विनामूल्य आहे.

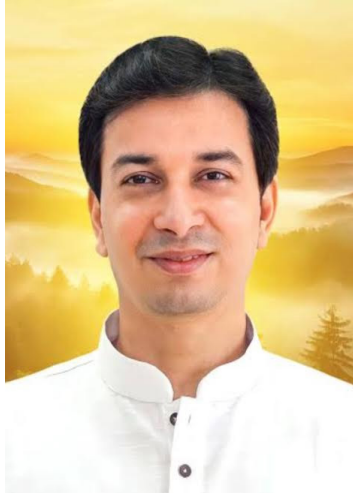
दुर्मिळ व आधुनिक अशी शिवसाधना, शक्तिपात दीक्षा आणि अनोखी अशी ज्ञानधारणा सत्रे यांच्या माध्यमातून आचार्य उपेंद्रजी यांनी अगणित लोकांच्या आयुष्यात अमुलाग्र

बदल घडवून आणले आहेत. त्यांचे आरोग्य, संपत्ती आणि नातेसंबंध यांमधील ज्या विविध समस्या होत्या, त्या त्यांनी लीलाय सोडवल्या आहेत. हेच फायदे मोठ्या प्रमाणावर सर्वसामान्य जनतेला उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने आता हे भव्य असे आयोजन केले जात आहे. पथदर्शी अशा या प्रयत्नाचा भाग म्हणून अंतर योग फाऊंडेशन तब्बल ५००० भाविकांसाठी रक्तपासणी शिबिरसुद्धा आयोजित करत आहे. आधी नोंदणी केलेल्या भाविकांची तपासणी याद्वारे होणार असून त्याद्वारे त्यांना शक्तिशाली अशा उपचारपद्धती उपलब्ध करून दिल्या जाणार आहेत. अभूतपूर्व असे हे आयोजन असून त्याद्वारे प्राचीन

अध्यात्मिकता आणि आधुनिक विज्ञान यांचा अनोखा असा संगम अभूतपूर्व अशा प्रमाणावर साधला जाणार आहे.

या भव्य आणि दिव्य अशा आयोजनाचा एक भाग आचार्य उपेंद्रजी दाखल करणार असून ते अथर्वशीर्ष शास्त्रावरील प्रभावी व अंतरदृष्टीसंबंधी समालोचन करणार आहेत. आचार्य उपेंद्रजी हे एक अध्यात्मिक गुरु असून त्यांचे शिष्य जगभर पसरलेले आहेत.

या भव्य अशा उत्सवाच्या अयोजनाचा भाग म्हणून अंतर योग फाऊंडेशन विशेष उर्जाभरी औषधे दाखल करणार असून त्यातून झटकन उपचार व कल्याण साधणे अपेक्षित आहे. या आयोजनामध्ये आयुर्वेदिक तज्ज्ञांबरोबर समूह चर्चा आयोजित केली जाणार आहे. त्याचबरोबर शिव तांडव कार्यक्रम आणि हृदयस्पर्शी असा अध्यात्मिक संगीत सोहळा सादर होणार असून त्यात अनेक नावाजलेले कलाकार सहभागी होणार आहेत. या संपूर्ण आयोजनात १ लाखांहूनही अधिक लोक सहभागी होणार आहेत.

त्यांना अन्नदान आणि प्रसाद यांच्या माध्यमातून अध्यात्मिक उर्जाभरे अन्न दिले जाणार आहे. समाजाच्या सर्वच स्तरातील लोकांना या अध्यात्मिक कार्यक्रमात सहभागी होण्यासाठीचे आवाहन अंतर योग फाऊंडेशनने केले आहे. अधिक माहिती आणि नोंदणीसाठी मो. ९८२१६ ४९९४८ / ९७६९२१६३३५ वर संपर्क करावा.

साहित्यलेणी प्रतिष्ठानतर्फे २७ रोजी मराठी भाषा गौरव दिन फोंड्यात

ज्योतिर्मय ☞ साहित्य

ताळगाव येथील साहित्यलेणी प्रतिष्ठानतर्फे गुरुवार २७ फेब्रुवारी २०२५ रोजी सायंकाळी ४.३० वाजता फोंडा येथील राजदीप गॅलॅरिया येथे मराठी भाषा गौरव दिन साजरा करण्यात येणार आहे. हा दिवस कविवर्य कुसुमाग्रज यांचा जन्मदिन असतो त्यानिमित्ताने कवी कुसुमाग्रजांचा जागर करण्याचे संस्थेने ठरविले आहे. कुसुमाग्रजांच्या कविता आणि नाटकांतील निवडक

उताऱ्यांचे अभिवाचन करून कुसुमाग्रजांना अभिवादन करण्यात येणार आहे.

या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी ज्येष्ठ साहित्यिक निवृत्त ग्रंथपाल डॉ. बिभषण सातपुते असतील. कार्यक्रमाचे उद्घाटन फोंड्यातील ज्येष्ठ साहित्यिका लक्ष्मी जोग करतील. कार्यक्रमाला प्रमुख पाहुण्या म्हणून साहित्यिका डॉ. अनिता तिळवे आणि विशेष निमंत्रित म्हणून साहित्यिका दीपा मिरिंगकर उपस्थित राहतील. समन्वयक म्हणून साहित्यलेणी प्रतिष्ठानचे सचिव व ज्येष्ठ साहित्यिक प्रकाश रामचंद्र क्षीरसागर आणि साहित्यलेणी प्रतिष्ठानच्या अध्यक्ष चित्रा क्षीरसागर उपस्थित राहतील. या कार्यक्रमाला संपूर्ण गोव्यातून साहित्यिक कवी उपस्थित राहणार आहेत.

सौ.प्रतिमा अरुण काळे यांना गुणवंत शिक्षक पुरस्कार प्रदान

ज्योतिर्मय ☞ साहित्य

निगडी – शनिवार

दिनांक १५/२/२०२५ रोजी पिंपरी चिंचवड माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळा मुख्याध्यापक संघ व आय. आय.बी.कारिअर इन्स्टिट्यूट यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित पुरस्कार सोहळा निमित्त सौ.प्रतिमा अरुण काळे, सरस्वती माध्यमिक विद्यालय, आकुर्डी, पुणे यांना गुणवंत शिक्षक पुरस्कार २०२५ ज्येष्ठ साहित्यिक ८९ वे अखिल भारतीय साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष माननीय श्रीपाल सबनीस सर, शिक्षण अधिकारी डॉ.भाऊसाहेब कारेकर यांच्या हस्ते प्रदान करण्यात आला. प्रमुख पाहुणे म्हणून प्रशासन अधिकारी संगीता बांगर, सहाय्यक आयुक्त विजयकुमार थोरात,

प्रसाद गायकवाड, नंदकुमार सागर, सुबोध गलांडे, संभाजी पडवळ, हेमंत कुमार अभोणकर, बाबाजी शिंदे, कृष्णा काळे उपस्थित होते. पुरस्कार बाबत प्रतिक्रिया

देतांना त्या म्हणाल्या, पुरस्कार म्हणजे कौतुकाची थाप असते, नवीन कार्य करण्याची ऊर्जा असते. सर्व स्तरातून त्यांचे कौतुक होत आहे.

“स्त्री भूण हत्या या सामाजिक आशयाच्या कवितेने श्रोते झाले भावूक”

ज्योतिर्मय ☞ साहित्य

दिल्ली – ९८ व्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाच्या तिसऱ्या दिवशी सकाळी ९ वाजता सुरू झालेल्या कवीसंमेलनात, निमंत्रित असलेल्या छत्रपती संभाजीनगरच्या प्रख्यात कवयित्री सौ.सुनिता कावसनकर यांच्या स्त्री भूण हत्येवरील कवितेने सभागृहातील वातावरण अतिशय भावूक झाले..

आईच्या गर्भात असलेली छोटीशी कळी आर्त टाहो फोडून विनवणी करते कि, मला जन्म घेण्याआधीच मारू नका..

“जन्माआधीच कळी कोवळी नका रे खुड्..

आईच्या सुरक्षित गर्भात मज नका रे मारू..”

या ओळींनी रसिक श्रोते भावूक होऊन त्यांचे डोळे पाणावले..

“निरागस कळी मी, जरी गर्भवासी भविष्याची स्वप्ने, हृदयी बीजकोशी”,

मी आईच्या गर्भातली कोवळी निरागस कळी जरी असले, तरी माझ्या हृदयात, जन्म घेवून विधात्याने निर्मिलेली सुंदर सृष्टी बघण्याची व भविष्याची स्वप्ने आहेत.. मी यशाची पहाट आहे, तमाला दुर सारणारी

प्रकाशमयी तेजोमयी वाट आहे.. मी जन्मदात्री आहे, मी सृष्टी घडवणारी अभिजात जननी आहे..मला जन्मू द्या हो, मला श्वास द्या असा आर्त टाहो जेव्हा कवयित्री सुनिता यांच्या स्वरातून

बाहेर पडला तेव्हा रसिकांची मने हेलावली.. जगाला अतिशय सुंदर असा संदेश या कवितेतून त्यांनी दिला आहे.. सुनिता दिपक कावसनकर, या कवयित्री, लेखिका, युगंधर साप्ताहिकाच्या

संपादिका, युगंधरा साप्ताहिक,युगंधरा प्रकाशन संस्थेच्या संस्थापक अध्यक्षा तसेच युगंधरा मराठी साहित्य व सांस्कृतिक प्रतिष्ठानच्या व्यवस्थापकीय संचालिका व संस्थापिका आहेत.

विद्येतिमया

साहित्याचे विद्यार्थी

विद्यावाचस्पती विद्यानंद

Mobile: +917709612655

Email: vidyavachaspati.vidyaland@gmail.com

आनंदी पहाट...

सामाजिक बांधिलकीचे भान आवश्यक

ज्योतिर्मय साहित्य

आजच्या गतिमान, आधुनिक आणि स्पर्धेच्या युगात अन्न, वस्त्र, निवारा ह्या किमान प्राथमिक गरजांचा विचार करून फक्त चालत नाही, तर बदलत चाललेल्या जीवनमुल्यांवाही स्विकार करावा लागतो. आज आपल्या आयुष्यातील प्रत्येक सुखात आणि दुःखात आपल्याला शारीरिकदृष्ट्या साथ-सोबत करणारे, मानसिक आधार देणारे, अंतर्मनाला धोर देणारे, आर्थिकदृष्ट्या सक्षमता देऊ करणारे, सामजिक पत निर्माण करणारे, शैक्षणिक प्रगतीची दिशा दाखवणारे, सामाजिक कौटुंबिक एकोपा टिकवणारे, आपली नातीगोती जपणारे, उणीवा दूर करणारे, आपल्या जाणीवा जपणारे, आपल्या जाणीवांना नेणीवेपर्यंत घेवून जाणारे, आपल्या जीवनात अत्यंत महत्वाची भूमिका बजावणारे आपले हक्काचे साधन हे दुसरे-तिसरे कोणतेही नसून ते म्हणजे आपल्या सामाजिक बांधिलकीचे नाते असते. आपल्या सर्वांच्या जीवनात अत्यंत महत्वाचा आणि जिऱ्हाळ्याचा विषय म्हणजे आपले सामाजिक स्थान. ह्या सामाजिक स्थानाचा संबंध थेट आपल्या सामाजिक बांधिलकीशी असतो. एक प्रकारे आपल्या बांधिलकीमुळे सामाजिक कुटुंबाचीच, नवीन नात्यांचीच निर्मिती होत असते. त्या दृष्टीकोनातून सामाजिक बांधिलकीचे महत्व सामाजिक कुटुंबासाठी समजून घेणे जरूरीचे असते.

आपले म्हणून ज्यावेळी आपण एखाद्या व्यक्तीचा अथवा गोष्टीचा मनापासून स्वीकार करतो तेव्हाच त्यामधील आपला सहभाग वाढत जातो. तुझे-माझे करण्यातल्या विचारांमुळे असणारा सहभाग केवळ माझ्या स्वतःशी संबंधित गोष्टींशीच राहतो. आपण सहजीवनाचा एकदा स्वीकार केला तरीही, आपण ग्याचच असे करत राहतो. अनेकदा घडणाऱ्या काही घटना, घडामोडी ह्या निसर्गनियमांमुळे सुरू असल्यासारखे वाटते. कदाचित सहभागाचा अभाव असल्याचे ते महत्वाचे कारण असावे. सहभागाचा आनंद हा केवळ त्याची प्रचीती आल्याशिवाय देखील मिळत असतो. आपल्या भागाचे, वाट्याचे, नावचे, कर्तव्याचे भान ठेवून सहजीवनात सहभागी होणे महत्वाचे असते. आनंदप्राप्तीसाठी सकारात्मक वातारणाची निर्मिती करत राहणे गरजेचे असते.

श्री ब्रह्मचैतन्य

गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य

मनुष्य मला भेटला की तो सुखी किती आहे हे मी पाहतो, त्याच्या इतर गोष्टी मी पाहत नाही. पण तुम्ही त्याची श्रीमंती, विद्या, मान, यांवरून तो सुखी आहे की नाही हे ठरवता. भगवंतावाचून मनुष्य कसा सुखी होईल ? लोकांना श्रीमंत आवडतो तर मला गरीब आवडतो. लोकांना विद्वान आवडतो, तर मला अडाणी आवडतो. असे माझे सगळे

ज्याच्या घरात समाधान तेथे मी आहे

जगाच्या उलट आहे. पण म्हणूनच जगाच्या उलट माझ्याजवळ समाधान आहे. समाधान कशात आणि कुठे आहे याचा मी शोध लावला. मी समाधानरूपी आहे. ज्याच्या घरात समाधान आहे तिथे मी आहे. जो माझा आहे पण समाधानी नाही, त्याच्याजवळ राहायला मला कष्ट होतात. मी अत्यंत समाधानी आहे, तसे तुम्हीसुद्धा अत्यंत समाधानी राहा की झाले ! आजपर्यंत मी एकच साधन केले: कुणाचे मन दुखवले नाही, आणि एका नामावाचून दुसऱ्या कशाचीही आठवण ठेवली नाही. माझ्याजवळ काय आहे ते सांगा ! विद्या नाही, पैसा नाही, किंवा कला नाही. पण सर्वांवर मी अत्यंत निष्कपट प्रेम करतो, त्यामुळे लोकांना मी हवासा वाटतो आणि त्यांना माझा आधार वाटतो.

जगाचा स्वभाव मला पक्का माहीत आहे; म्हणून आजपर्यंत मला कोण काय म्हणतो हे मी पाहिले नाही, मी त्याला काय सांगायचे एवढेच मी पाहिले. माझे सांगणे ऐकल्यानंतर पुन: तुम्ही ऐकायला येता, याची तीन कारणे असू शकतील. एक, मला चांगले सांगता आले नसेल; दुसरे, तुम्हाला ते समजले नसेल; किंवा तिसरे, सांगितलेले

आरोग्य संजीवनी

ओम् उच्चारणे फक्त धार्मिक नाही तर आरोग्यासाठी फायदेशीर

ज्योतिर्मय साहित्य

प्राचीन काळापासून हळदीचा वापर आरोग्यासाठी केल

रोज फक्त पाच मिनिटे ओम् उच्चारण केल्याने मेंदल आणि फिजिकल फायदे होतात.

- कसे करावे ओम् उच्चारण?
- ओम् उच्चारण करण्यासाठी आरामदाई स्थितीत बसा. डोळे बंद करून दिर्घ श्वास घ्या आणि नंतर ओम् उच्चारण करत हळुहळू श्वास सोडा. या काळात पुर्ण शरीरात व्हायब्रेशन होईल याचा प्रयत्न करा.
- फायदा
- ओम् कार जपाचे महत्व आणि परिणाम :
- १) मानवी मनाची शुद्धता करणे.
- २) मानवी मनातील भावनांवर नियंत्रण करणे.
- ३) मनाची एकाग्रता, स्मरणशक्ती व बुद्धिमत्ता वाढविणे, तसेच एखादी गोष्ट समजून घेण्याची मनाची पात्रता वाढविणे.
- ४) शारीरिक दृष्ट्या, मानसिकरीत्या आराम वाटणे, तसेच भाव भावनांवर नियंत्रण आणणे.
- ओम् कार जप :
- अ.....उ.....म्
- अ.....उ.....म्.....

अ.....उ.....म्..

ओंकाराच्या उच्चाराने मिळवा अनेक आजारांवर नियंत्रण*

ओंकाराचा उच्चार केल्याने शारीरिक स्तरावर अनेक फायदे होतात.

१. थायरॉईड -

ओंकाराचा उच्चार केल्याने गळ्यात

संकलन -

डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)

पिंपरी-चिंचवड, पुणे.

आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक

संपर्क - ९२ ७१ ६६९ ६६९

कंपन निर्माण होतात. याचा थायरॉईड ग्रंथीवर सकारात्मक परिणाम होतो.

२. अस्वस्थता -

अध्यात्म

मंगळवार दि.२५ फेब्रुवारी २०२५

निवडक पण दर्जेदार गीते

देणारा संगीतकार : खय्याम

ज्योतिर्मय साहित्य

(मागील अंकावरून)

मोहम्मद जहू खय्याम हाश्मी हे पूर्ण नाव असलेल्या खैय्याम यांचा जन्म ८ फेब्रुवारी १९२७ रोजी पंजाबातल्या नवांशहर जिल्ह्यात झाला. इतर बऱ्याचशा कलंदर संगीतकारांप्रमाणे खैय्याम यांचेही शिक्षणात मन लागत नव्हते. चित्रपट पाहण्यासाठी ते घरातून पळून जात. आपणही चित्रपट अभिनेता व्हावे ही त्यांच्या मनातली सुप्त इच्छा होती. त्यांच्या घरच्यांचे आणि त्यांचे या गोष्टीवर कधीच एकमत झाले नाही. खैय्याम यांचे एक काका तेव्हा दिल्लीत राहत होते. खैय्याम यांनी घरून पळ काढला तो थेट आपल्या काकांकडे ते गेले. काका अतिशय चांगले होते. त्यांनी खय्याम यांची समजूत घालून त्यांना शाळेत घातले. त्यावेळी ते फार तर दहा वर्षांचे असतील. खैय्याम यांनी कसंबस आपलं पाचवीपर्यंत शिक्षण पूर्ण केलं. काकांनी त्यांची गाण्याची आवड ओळखली आणि त्यांना संगीत शिकण्यासाठी प्रोत्साहन दिलं. प्रख्यात संगीतकार हुस्नलाल भगतराम आणि त्यांचे मोठे बंधू पं अमरनाथ यांच्याकडून त्यांनी संगीताचं शिक्षण घेतलं. पुढे प्रख्यात पाकिस्तानी गायक आणि संगीतकार बाबा चिरती यांच्याकडेही संगीताचे धडे त्यांनी गिरवले.

संगीताची मुळातच आवड असणाऱ्या खय्याम यांचा शास्त्रीय संगीताचा पाया आता मजबूत झाला होता. पण त्यांना काम मिळत नव्हते. तो काळ दुसऱ्या महायुद्धाच्या धामधुमीचा होता. खैय्याम यांनी त्या काळात सैन्यात भरती होऊन तीन वर्षे सेवा दिली. पण सैन्यातल्या बंदुका, तोफा हाताळण्यापेक्षा निरनिराळी वाद्ये हाताळण्याची ओढ खैय्याम यांना स्वस्थ बसू देत नव्हती. १९४६ मध्ये ते मुंबईत आले. ज्यांनी सुरुवातीला त्यांना संगीत शिकवलं अशा हुस्नलाल भगतराम या संगीतकार बंधूंना भेटले. त्यांच्या ओळखीने त्यांना जोहराबाई अंबालीवाला यांच्यासोबत युगलगीत गाण्याची संधी मिळाली. काही काळ त्यांनी अजीज खान आणि हुस्नलाल भगतराम यांचे संगीत सहाय्यक म्हणून काम केले. पुढे त्यांना हौर रांझा या

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे

चाळीसगाव

मो. ९४०३७४९३९२

चित्रपटाला संगीत देण्याची संधी मिळाली. यावेळी त्यांच्यासोबत रेहमान या नावाचे आणखी एक संगीतकार होते. या दोघांनी शर्माजी आणि वर्माजी या नावाने जवळपास पाच चित्रपटांना संगीत दिले. पुढे शर्माजी-वर्माजी जोडीतील वर्माजी म्हणजे रेहमान पाकिस्तानात निघून गेले.

या नंतर झिया सरहद्दीनी त्यांना फूटपाथ चित्रपटासाठी संगीत देण्याची संधी दिली. झिया सरहद्दीनी सांगितल्यानुसार तेव्हापासून खय्याम या नावाने संगीतकार म्हणून काम करू लागले आणि हिंदी चित्रपटसृष्टीला खैय्याम नावाचा अद्वितीय संगीतकार मिळाला. नंतर प्रख्यात अभिनेता राज कपूर यांचा फिर सुबह होगी हा चित्रपट त्यांना मिळाला. त्यांच्या संगीत कारकिर्दीची देखील ती खऱ्या अर्थाने सुबह म्हणजे पहाट ठरली. खय्याम आणि गीतकार साहिर या जोडीने या चित्रपटात अप्रतिम गीते दिली. नंतर आलेल्या शोला और शबनम या चित्रपटात खय्याम यांनी गीतकार कैफी आजमी यांच्यासोबत काम केले. या चित्रपटाची सगळी गाणी हिट ठरली. खैय्याम यांना एकामागून एक

चित्रपट मिळत गेले. पण निवडक चित्रपटच त्यांनी घेतले. चित्रपटाचा साहित्यिक दर्जा, मूल्याे इ गोष्टींशी त्यांनी कधीच तडजोड केली नाही. त्यांची गाणी तर हिट होत होती. पण चित्रपट समीक्षकांचा त्यांच्यावर आरोप होता की त्यांचे चित्रपट सिल्व्हर ज्युबिली होत नाहीत. त्यांच्या कभी कभी आणि उमराव जान या चित्रपटांनी मात्र त्यांना एवढे अभूतपूर्व यश दिले की टीकाकारांची तोंडे आपोआप बंद झाली. या चित्रपटांच्या गाण्यांनी सगळे रेकॉर्ड्स तोडले. (क्रमशः)

संस्कृती व संस्कार

विभावरी कुलकर्णी,

मो. ८०८७८१०१९७

सहज सोपे

ज्योतिर्मय साहित्य

परवा एक गंमतच झाली. माझ्या मैत्रिणीने आवर्जून एका कार्यक्रमाला बोलावले. कार्यक्रम होता अभिवाचनचा ! मी पण काही मैत्रिणी घेऊन मोठ्ठा उत्साहाने गेले. तिने बोलावलेले असल्याने अगदी पुढच्या खुर्चीवर बसायला जागा मिळाली. सगळे जण अगदी उत्तम वाचन करत होते. पण मला त्यातील काहीच उमजेना. मग हळूहळू झोप येऊ लागली. कसेबसे ते सगळे ऐकले. कार्यक्रम झाल्यावर मैत्रिणीने विचारले, “कार्यक्रम आवडला का ?“ मी खूप छान झाला असे सांगितले. त्यावर ती जे उत्तरीत ते ऐकून पुरतीच झोप उडाली. ती म्हणाली, “चांगली झोपली होतीस की! “ मी म्हटले की डोळे मिटल्यामुळे तुम्ही वाचता ते दुश्य डोळ्यासमोर आले. असे काहीतरी सांगून वेळ मारून नेली.

पण तो प्रसंग काही डोक्यातून जात नव्हता. नंतर लक्षात आले, बहुतेक कथा विषय अवघड, बोजड शब्दात असल्याने असे झाले. मग मन एकदम मागे गेले.

“सहज सोपे “ हा शब्द नेहेमी ऐकण्यात असतो. पण त्याचा अर्थ कळायला योग्य वेळ यावी लागते असे वाटते. म्हणजे माझा तरी अनुभव तसा आहे. . चे ट्रेंगिंग घेऊन मी नवीनच प्राथमिक शिक्षिका म्हणून रुजू झाले होते. त्या वेळचा अनुभव चांगलाच लक्षात आहे. मला आमच्या हेडसरांनी परिपाठाच्या वेळी अचानक गोष्ट सांगायला सांगितले. मी पण ऐटीत गोष्ट सांगायला लागले. कारण गोष्टी तर खूप माहिती होत्या. लहानपणी पासून वाचन खूप होते. त्या आधारावर मी उभी राहिले. अगदी फार तात्विक गोष्ट सांगितली. त्यात गाण्यांच्या ओळी, काही संवाद म्हणून दाखवले. मला वाटले, माझी गोष्ट सगळ्यांना आवडली. कारण वेगळी आणि माहितीपूर्ण गोष्ट होती ना ! सगळ्यांनी टाळ्या तर वाजवल्या. पण माझ्या लक्षात आले, गोष्ट चांगली होती पण माझ्या सांगण्यात काहीतरी गडबड झाली होती. वर्गातही तसेच व्हायचे. मी सांगितलेली गोष्ट मुले उत्सुकतेने ऐकायची पण.... हा पण काही लक्षात येत नव्हता. असेच काही दिवस गेले. पण कथेचे आणि माझ्या कथनाचे काही जमत नव्हते.

त्याच वेळी थोडे शेजारच्या वर्गात डोकावले तर मुलांच्या चेहेऱ्यावर विविध भाव दिसायचे. मग त्याच माझ्या ज्येष्ठ सहकारी भगिनीला शरण गेले. आणि तिच्या कथन कौशल्याचे व मुलांच्या चेहेऱ्यावर दिसणाऱ्या भावनांचे गुपित विचारले. तिला म्हटले, “ जरा समजावून सांग ना की गोष्ट कशी सांगू म्हणजे मुलांना समजेल ? “ त्यांनी पण मला जवळ बसवून घेतले. आणि म्हणाल्या, तुझ्या गोष्टी खूप छान असतात. पण सांगण्याची पद्धत जरा कठीण आहे. कठीण सादरीकरण फार काळ कोणाच्या पचनी पडत नाही. त्या साठी साधी, सोपी भाषा वापरावी. तरच अवधान टिकून रहाते. मग पुढचे काही दिवस मी त्यांच्याकडे जणू क्लासच लावला. मला जी गोष्ट सांगायची असायची ती मी त्यांना सांगायची आणि त्या मला ती गोष्ट सोप्या शब्दात कशी सांगायची याचे प्रात्यक्षिक करून दाखवायच्या. असे शिकवण्याचा भाग पण कसा सोपा करून शिकवावा हे पण त्यांनी सांगितले. आणि त्यानंतर माझी अवजड, बोजड भाषा जाणीवपूर्वक बदलली. ती आजपर्यंत. त्या माझ्या सहकारी भगिनीला मनापासून धन्यवाद ! त्या भगिनीचे नाव आहे, सौ. अलका कुलकर्णी.

अशा खूप चांगल्या मैत्रिणी आयुष्यात लाभल्या. आणि त्यांनी खूप चांगल्या आयुष्यभर लक्षात राहतील अशा आठवणी दिल्या आहेत.

दासबोध स्तवन

उज्वला धर्माधिकारी,

पुणे, मो. ७५८८२ ३५६४६

रजोगुण लक्षण

ज्योतिर्मय साहित्य

(समास पाचवा)

आज आपण रजोगुण लक्षण या पाचव्या समासाचा अभ्यास करणार आहोत. संत प्रथेप्रमाणे श्री गजाननला नमस्कार करून श्री शारदेचा आशिर्वाद घेऊनश्री समर्थाना वंदन करते.

ज्याप्रमाणे हाताची पाचही बोटे सारखे नाहीत, ऐक माणुस दुसऱ्या सारखा नाही. प्रत्येकाच्या स्वभावाचा अंदाज लागणे केवळ अशक्य अशा समाजमानसात वावरत असताना सज्जन कसे असावे. किंवा आदर्शवत जीवन कसे असावे हे समर्थ प्रत्येक समासात सांगतात .

वासना, धडपड, खटपट, ऊद्योगीपणा, लढाऊ बाणा हे सर्व गुण रजोगुणी लक्षणात मोडतात. खर तर रजोगुणी, तमोगुणी व सत्वगुणी या मानवी मनात सतत घोळत असतातच. तर आज आपण फक्त रजोगुणाचा अभ्यास करूया.

पुनरपी जनन पुनरपी मरण

रजोगुणामुळे माणसाला पुन्हा पुन्हा जन्म घ्यावा लागतो. शुध्द गुण हा पारमार्थिक गुण आहे.

शबलगुण हा गुण सांसारिक असतो.

जीवनात जी गतीमामता आहे परिस्थिती वर स्वामीत्व गाजवण्याची लालसा आहे, परिस्थिती बदलण्याची हौस आहे, हे रजोगुणाचे व्यक्तरूप समजावे. रजोगुणी माणुस कसा ओळखावा.

या लोकांच्या मनात मीपणा ठासुन भरलेला असतो. हे घर माझे हा संसार माझा,गाडी, बंगला, दागदागिने सर्व काही मी कमावले यात देवाचा काय संबंध?असे असेल तर तो रजोगुणी समजावा.

आवडाप, बायको, मुलेबाळे, सुनानातवंडे अशा आणि आपल्याच लोकांची काळजी घेतो.तो रजोगुणी होय. जो धर्माला मानत नाही, जो पापपुण्याचा विचार करत नाही, जो कोणी देवाधर्माच करतो त्यालाही नावे ठेवतो तो गुण म्हणजे रजोगुणी धर्म होय. (क्रमशः)

नीतिशतक

निरूपण

अननाद आणि निरूपण

ह.भ.प.चंद्रहास शास्त्री सोनपेठकर

ज्योतिर्मय साहित्य

असन्तो नाभ्यर्थ्याः सुहृदपि न याच्यः कृशधनः प्रिया न्याच्या वृत्तिर्मलिनमसुभङ्गेऽप्यसुकरम् । विपद्युच्चैः स्थेयं पदमनुविधेयं च महतां सदां केनोद्दिष्टं विषममसिधाराव्रतमिदम् ।।

अर्थ – सज्जन लोक दुर्जनांकडे याचना करू शकत नाहीत. ज्याच्याकडे अल्पधन आहे, अशा मित्राकडेही मागू शकत नाहीत. प्रिय आणि न्यायपूर्ण आज्ञेविकेनेच काम चालवायचे आहे. प्राणांतीही अनुचित कर्म करू शकत नाहीत. विपत्तीतही स्वाभिमानाने रहावे लागते. श्रेष्ठ जनांच्या मार्गाचे अनुसरण करून व्यवहार करावा लागतो. अशा तलवारीच्या पात्यावर चालण्याप्रमाणे कठिण व्रताचा उपदेश सज्जनांना कोणी केला असेल बरे?

सज्जनांचा जगण्याचा मार्ग म्हणजे तलवारीच्या पात्यावर चालण्यासारखा असतो. याचना न करता, कोणासही न फसविता, स्वाभिमानाचे संरक्षण करीत, श्रेष्ठ जनांच्या मार्गाचे अनुसरण करीत करीत ते आपला व्यवहार पार पाडीत असतात.

आचरणात आणावे असे

ज्योतिर्मय साहित्य

कामासाठी वेळ द्या, कारण ती यशाची किंमत आहे. विचार करण्यासाठी वेळ द्या, कारण ते शक्तीचे उगमस्थान आहे. खेळण्यासाठी वेळ द्या कारण ते तारुण्याचे गुपित आहे. वाचनासाठी वेळ द्या, कारण तो ज्ञानाचा पाया आहे, स्वतःसाठी वेळ द्या, कारण आपण आहोत तर जग आहे. आणि अतिशय महत्वाचे दुसऱ्यांसाठी वेळ द्या कारण ते नसतील तर आपल्या असण्याला काहीच अर्थ नाही. म्हणून जिवन खळखळुन जगण्याचा एक छोटासा नियम आहे रोज काहीतरी नविन लक्षात ठेवा आणि काहीतरी वाईट विसरा.

प्रत्येक माणुस नेहमी चांगल्या वेळेची आतुरतेने वाट पाहत असतो ... पण चांगल्या वेळेपेक्षा चांगली माणसं महत्वाची असतात, कारण चांगल्या माणसांच्या संगतीमुळे चांगली वेळ नक्कीच येऊ शकते ...!!! जसे पावसाचे थेंब भलेही छोटे असोत, परंतु त्यांचे निरंतर बरसणे , मोठ मोठ्या नद्यांना पुर आणते अशाच प्रकारचे आपले छोटे छोटे परंतु निरंतर प्रयत्न पण, जीवनात मोठे परिवर्तन आणू शकतात.

शांततापूर्ण आयुष्याचे दोन नियम आहेत.. अपयशाचे दुःख हृदयापर्यंत पोहोचुवु द्यायचे नाही.. आणि यशाचा अहंकार मेंदूपर्यंत जाऊ द्यायचा नाही. म्हणून देण्याची सवय लावून घेतली की येण आपोआप सुरू होते मग तो मान असो, प्रेम असो, मदत असो वा वेळ असो. यासाठी काय बोलावे हे कौशल्य ठरवते पण एखादी गोष्ट बोलावी की नाही बोलावी हे आपल्या संयम आणि संस्कारावर अवलंबुन असते.

८३९०८१९४४६ या व्हॉट्सअप नंबरवर.

हे जरनल संपादक व प्रकाशक संजय व्यापारी यांनी १०१, सी विंग, सिल्ह्वर स्पेस सोसायटी, विशाल नगर, पिंपळे निलख, पुणे-४११००१ (महाराष्ट्र) येथून प्रकाशित केले. (पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची आहे.
या अंकात प्रसिद्ध झालेल्या प्रत्येक बातमी, लेख व जाहिरातींशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वाद पुणे न्यायालयाच्या कक्षेत E-mail-jyotirmaysahitya@gmail.com, Mob. 7743918559